

УДК 159.964.21+159.9.019.4

Юрій Вінтюк

ПОВЕДІНКОВА ТЕОРІЯ КОНФЛІКТІВ: ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ Й ОБҐРУНТУВАННЯ

Психологія конфлікту на сьогодні є важливою галуззю знань, що досягла значних успіхів у вирішенні тих завдань, які стоять перед нею: розроблено як ряд теорій, котрі пояснюють причини конфліктів, їх специфіку, особливості перебігу та можливі наслідки; так і практичні підходи, що дають змогу в багатьох випадках успішно долати конфлікти чи навіть попереджати й уникати їх. Проте незважаючи на це, фахівці знову і знову змушені задавати питання: Що таке конфлікт? Наскільки ми пізнали сутність даного явища? Адже наявні та загально визнані на сьогодні визначення поняття “конфлікт” та тлумачення суті даного явища не позбавлені недоліків і справедливо викликають чимало зауважень. Тому щоразу, як тільки з’являється можливість із позицій нових досягнень науки – у рамках нової парадигми – переосмислити або уточнити сутність даного явища, знову робляться спроби дати відповідь на питання про те, що таке конфлікт, яка його сутність і специфіка. До цього ж спонукають невдачі у сфері практичного подолання конфліктів із використанням відомих теорій і підходів. Усе це зумовлює необхідність нових досліджень із застосуванням нових поглядів на окреслену проблему.

Проблема, що розглядається, полягає в наступному: наші теоретичні уявлення про конфлікт далеко не завжди і не вповні відповідають наявному досвіду та запитам практичної діяльності. Пошук можливих шляхів її вирішення спонукає до проведення нових досліджень. З огляду на сказане видається перспективним вивести й обґрунтувати поняття конфлікту з позицій науки про поведінку. Міркування з даного приводу вже було висловлене раніше [1]. Відповідно спроба реалізації такого підходу буде перебувати в центрі уваги у даному викладі.

Мета статті – на основі відомих підходів до визначення конфлікту з’ясувати сутність даного явища з позицій теорії поведінки.

До з'ясування сутності такого явища, як конфлікт, науковці зверталися неодноразово; відповідно, на сьогодні маємо достатньо визначень даного поняття, зроблених у контексті різних підходів [2; 3; 4; 8; 9; 10]. Розглянемо кілька з них, які наводяться найчастіше. Оскільки огляди таких визначень робилися неодноразово, для початку скористаємося одним із них, доволі широким і ґрунтовним, який наводить у своїй фундаментальній праці з даного питання Н. Гришина [2]. Вона розпочинає з розгляду найзагальнішого, філософського визначення, згідно з яким “конфлікт – крайній випадок загострення суперечності”. Відповідно, “соціальний конфлікт – крайній випадок загострення соціальних суперечностей, що виражається у зіткненні різних соціальних спільнот – класів, націй, держав, соціальних груп, соціальних інститутів і т. ін., який зумовлений протилежністю або суттєвими відмінностями їхніх інтересів, цілей, тенденцій розвитку” [цит. за: 2, с. 21]. Дане визначення наскільки загальне, настільки й неконкретне, оскільки потребує роз'яснень щодо того, що розуміти під “суперечністю”, її “загостренням”, а також “крайнім випадком”, “зіткненням” тощо, тобто потребує ряду уточнень, а тому мало придатне для застосування на практиці.

Інше визначення наводить А. Здравомислов – автор фундаментальної праці з проблем соціології конфлікту: “конфлікт – це важлива сторона взаємодії людей у суспільстві, свого роду клітинка суспільного буття; це форма відносин між потенційними або актуальними суб'єктами соціальної дії, мотивація яких зумовлена протилежними цінностями і нормами, інтересами та потребами” [цит. за: 2, с. 21]. Н. Гришина з цього приводу резонно зауважує, що дане формулювання викликає питання: чи є це протистояння об'єктивним, яке може бути помічене ззовні, або суб'єктивним, що слідує з оцінок сторін-учасників? Крім цього, між індивідами з “протилежними цінностями і нормами, інтересами та потребами” може не бути взаємодії, натомість у реальному протистоянні вони переважно не протилежні, а лише такі, що не співпадають.

Р. Дарендорф, найвідоміший західний дослідник соціального конфлікту, визначає його як “будь-яке відношення між елементами, яке можна охарактеризувати через об'єктивні (“латентні”) або суб'єктивні (“явні”) протилежності” [цит. за: 2, с. 21]. Виходить, як справедливо зауважує Н. Гришина, що питання об'єктивності-суб'єктивності, усвідомлення-неусвідомлення протилежностей не значуще з точки зору виникнення конфлікту, однак незрозуміло, що таке “будь-яке відношення”. Тобто і дане визначення теж далеке від конкретики.

У “Психологічному словнику” наведене таке визначення конфлікту – “це важко вирішувана суперечність, пов'язана з гострими емоційними

переживаннями” [цит. за: 2, с. 21]. Очевидно, що формулювання, подібні до наведеного, не дають відповіді на питання про зміст конфлікту, а скоріше, на думку Н. Гришиної, провокують нові питання: що означає “важко вирішуване” або, наприклад, “гострі переживання”?

А. Анцупов і А. Шипилов пропонують таке визначення: “Під конфліктом розуміють найгостріший спосіб вирішення значущих суперечностей, які виникають у процесі взаємодії та полягають у протидії суб’єктів конфлікту і звично супроводжуються негативними емоціями” [цит. за: 2, с. 21]. Якщо наявна протидія, але відсутні негативні почуття або, навпаки, негативні емоції переживаються, але немає протидії, то такі ситуації вважаються передконфліктними. Цим самим запропоноване розуміння конфлікту передбачає в якості його обов’язкових компонентів негативні почуття і протидію суб’єктів. При цьому під дане визначення підпадають, на думку дослідників, і зооконфлікти, в яких наявні соціальні (у широкому сенсі) взаємодії між тваринами. Однак незрозуміло, чи узгоджуються з даним визначенням внутрішньоособистісні конфлікти, чи характеризуються вони ознаками соціальної взаємодії та протистояння суб’єктів. Незрозуміло також, чи варто вважати, що конфлікт як спосіб вирішення суперечностей обов’язково передбачає їх вирішення, або, принаймні, спрямованість на вирішення [2, с. 21-22]. З такими міркуваннями теж можна погодитися як із цілком логічними, тому слідуємо далі за наведеним оглядом.

Б. Хасан, відомий дослідник конфлікту, пропонує таке його визначення: “Конфлікт – це така характеристика взаємодії, в якій дії, що не можуть співіснувати у незмінному вигляді, взаємодетермінують і взаємозамінують одні одних, потребуючи для цього соціальної організації. При цьому важливо враховувати, що дію можна розглядати і у зовнішньому, і у внутрішньому плані. Водночас будь-який конфлікт є суперечністю, що актуалізувалася, тобто втілені у взаємодії протилежні цінності, установки, мотиви. Можна вважати доволі очевидним, що для свого вирішення суперечність неминуче повинна втілитися в діях, у їх зіткненні. Лише через зіткнення дій, наявне чи мислиме, суперечність себе і виявляє” [цит. за: 2, с. 22]. У цьому визначенні в якості складових конфлікту можна виділити такі його компоненти, як наявність суперечності та зіткнення, при цьому сам конфлікт розглядається, перш за все, як характеристика взаємодії.

З наведеного Н. Гришина констатує: “Аналіз цих та інших визначень показує, що при всій близькості характеристик, які описуються в якості компонентів або ознак конфлікту, жодне з визначень не може бути прийняте як універсальне через обмеженість охоплюваних ним

явищ лише частиною конфліктної феноменології, або ж через багатозначність формулювань, що використовуються” [2, с. 22]. Загалом погоджуючись із цим, спробуємо продовжити огляд визначень даного поняття у пошуках вирішення окресленої суперечності.

Л. Скібіцька теж розглядає різні визначення конфлікту, зроблені з позицій різних підходів: “Конфлікт – це протиріччя, що виникає між людьми, колективами в процесі їхньої спільної діяльності через непорозуміння або протилежність інтересів, відсутність згоди між двома та більше сторонами” [9]. Або інші, подібні до наведеного:

“Конфлікт можна визначити як відсутність згоди між двома або декількома сторонами, які можуть бути конкретними особами або групами; кожна сторона робить усе, щоб була прийнята її точка зору або мета, і заважає іншій стороні робити те ж саме”.

“Конфлікт – це суперечності, які виникають між людьми, колективами у процесі їх сумісної трудової діяльності, через непорозуміння або протилежність інтересів, відсутність злагоди між двома або більше сторонами”.

“Конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій, окремого епізоду в свідомості, у міжособистісних взаємодіях або міжособистісних відносинах індивідів чи груп людей, пов’язане з негативними емоційними переживаннями” [цит. за: 9, с. 11–12].

Ще одне, подібне до наведених визначення, наводить Л. Ємельяненко: “Конфлікт – це стосунки між суб’єктами соціальної взаємодії, які характеризуються протиборством за наявності протилежних мотивів (потреб, інтересів, цілей, ідеалів, переконань) чи суджень (думок, поглядів, оцінок і т. п.)” [3]. Схоже визначення наводить С. Ємельянов, крім цього, він наводить умови виникнення конфлікту: “Необхідними і достатніми умовами виникнення конфлікту є наявність у суб’єктів соціальної взаємодії протилежно спрямованих мотивів або суджень, а також стан протиборства між ними” [4, с. 16].

Як відзначено у “Великому психологічному словнику”, “У психології під конфліктом найчастіше розуміється актуалізована суперечність, зіткнення протилежно спрямованих інтересів, цілей, позицій, думок, поглядів суб’єктів взаємодії або опонентів і навіть зіткнення самих опонентів. Складності точної дефініції конфлікту пов’язані не лише з відмінностями дисциплінарних підходів, але і з надзвичайно широкою різноманітністю самих конфліктів”. Зроблено спроби виділити ряд їх обов’язкових ознак: 1) біполярність суперечливих тенденцій як носій суперечності; 2) активність, спрямована на подолання суперечності; 3) суб’єктність (наявність носіїв, виразників конфлікту) [5, с. 213].

Як видно з наведеного, у будь-якому з визначень конфлікту йдеться про різні прояви поведінки, при цьому найчастіше сутність явища передається через поняття “суперечність”, “протистояння”, “проти-дія”, “зіткнення”, “боротьба”, “несумісність”, “непорозуміння” та ін., тобто наявне намагання вивести одне поняття через інші, кожне з яких має свій зміст, причому переважно він не наведений і/або не конкретний. Не вказано підходи, з позицій яких розглядається дане явище, немає обґрунтування. коментарів, пояснень тощо.

Розглянемо сутність конфлікту з позицій поведінки, в якій він і проявляється, але дане завдання ускладнюється тим, що існує також ряд підходів до вивчення поведінки, та й саме поняття з різних позицій теж розуміють по-різному (див., напр.: [5; 6; 7; 11] та ін.). Тому наведемо і проаналізуємо кілька найрозповсюдженіших.

У біхевіоризмі під поведінкою розуміють множину відгуків живих істот на множину зовнішніх стимулів. Таке визначення не розкриває сутності даного явища, проте подібне тлумачення поведінки загалом характерне для західної традиції, в якій поведінка виступає загальним терміном, що охоплює дії, діяльність, реакції, рухи, процеси, операції і тощо; тобто поведінка – це будь-яка вимірювана реакція організму [11, с. 7]. Відповідно, до поведінки відносять всі реакції організму, які можна спостерігати, на зовнішні стимули, які можна об’єктивно зафіксувати.

У підходах різних зарубіжних наукових течій є значні відмінності; найпослідовнішими у наведеному тлумаченні виявилися біхевіористи. Ортодоксальні біхевіористи називали поведінкою лише об’єктивно фіксовані (спостережувані) реакції. Необіхевіористи зайняли поміркованішу позицію, не заперечуючи і приховані форми поведінки (наприклад, логічні висновки про внутрішні стани, гіпотетичні конструкції і тощо). Когнітивісти схилилися до розгляду поведінки швидше як мисленого уявлення [11, с. 8].

У радянській психології вивченню поведінки не надавали належної уваги, оскільки всюди стосовно проявів активності людини застосовували термін “діяльність”. Згідно з таким підходом, вважалося, що “поведінка людини суспільно обумовлена і набуває характеристики свідомої, колективної, цілеспрямованої, продуктивної та перетворюючої діяльності” [6, с. 348]. Так, на думку Л. Виготського, поведінка людини є продуктом системи соціальних зв’язків і відносин, колективних форм поведінки та соціального співробітництва [цит. за: 11, с. 9]. З даного визначення зрозуміло лише те, що всі можливі пояснення психічних явищ науковці радянської доби змушені були підпорядковувати вимогам ідеології.

У сучасній вітчизняній психології під поведінкою розуміють притаманну живим істотам взаємодію з оточуючим середовищем, опосередковану зовнішньою (руховою) і внутрішньою (психічною) активністю [11, с. 8]. Проте жодне з наведених і подібних до них визначень не розглядає сутності явища і не містить інформації про те, для чого живі істоти здійснюють активність, що проявляється у взаємодії з оточуючим середовищем.

Не містить чогось принципово нового і суттєвого визначення, яке наводиться у “Великому психологічному словнику”: “Поведінка – спостережувана зовні рухова активність живих істот, яка включає моменти нерухомості, виконавча ланка вищого рівня взаємодії цілісного організму з оточуючим середовищем” [6, с. 348]. При цьому зазначено, що джерелом поведінки виступають потреби живих істот. Очевидно, що ця важлива обставина розкриває сутність явища і повинна бути включена у визначення поведінки.

Цікавим і змістовним, причому таким, що пояснює сутність явища, є визначення, яке наводить А. Крилов: “Поведінка – це прояви активності живих істот, спрямовані на задоволення наявних у них потреб” [7, с. 226]. Отже, взаємодія живих істот з оточуючим середовищем має на меті задоволення потреб, що забезпечує їхнє виживання. Адже саме у процесі задоволення потреб відбувається пристосування живих істот до вимог оточуючого середовища. Як бачимо, дане визначення повністю відповідає уявленням про еволюційні процеси у живій природі; відтак, його можна взяти за основу при поясненні сутності конфлікту з позицій науки про поведінку.

Для належного теоретичного обґрунтування запропонованого підходу потрібно мати чітку і науково обґрунтовану теорію поведінки живих істот. Наразі такої єдиної та загальновизнаної теорії немає, хоча на сьогодні накопичено багато емпіричних даних і окремих теоретичних розробок, необхідних для її створення. У даній роботі в якості теоретичних передумов було використано положення про сутність поведінки живих істот, розроблені П. Анохіним і Н. Бернштейном [5]. Проте без створення цілісної та належним чином обґрунтованої теорії поведінки неможливо створити повну і науково обґрунтовану поведінкову теорію конфлікту. З огляду, передусім, на це в даній роботі йдеться не про створення поведінкової теорії конфлікту, а лише про пропозицію підходу до її створення і спроби його обґрунтування.

Як слідує з наведеного огляду визначень конфлікту, немає необхідності аналізувати всі відомі визначення, оскільки у них мало відмінностей, а в основному повторюється те ж саме у різних варіантах. Тому доцільно розпочати з найрозповсюдженішого і загальновизнаного визначення, де кон-

флікт тлумачиться як “зіткнення протилежних цілей, позицій, поглядів суб’єктів соціальної взаємодії” [9, с. 225]. Проте все ж при ретельному розгляді можна побачити у ньому ряд незрозумілих чи слабких місць. Наприклад: що слід розуміти під “зіткненням цілей”? Адже цілі, позиції, погляди – суто нематеріальні, психологічні утворення, які не можуть “стикатися” навіть у голові однієї людини, і вже тим більше, коли йдеться про конфлікт різних людей. А що мається на увазі під “зіткненням поглядів”? Це знову ж якась абстракція, що ніяк не претендує на наукову точність, а відтак не може бути достовірно зафіксована і вивчена. Реально ж стикаються не цілі, позиції чи погляди людей, а їхні дії, спрямовані на їх реалізацію, на досягнення своїх цілей, що має конкретні прояви в їх поведінці (як протистояння, протидія або ворожнеча тощо). При такій постановці проблеми маємо справу вже з реальними, а не умоглядними зіткненнями реальних суб’єктів взаємодії. Тому варто шукати визначення даного поняття саме в цих конкретних проявах, які можна спостерігати і досліджувати.

Не менше заперечень викликає положення про те, що конфлікт має соціальну природу. Адже саме явище у всіх його характерних проявах мало місце в живій природі ще задовго до появи людського суспільства та й людини загалом. Скажімо, конфлікти можна спостерігати і в зграї мавп чи інших тварин, у багатьох різновидах і типових проявах. У таких випадках взагалі недоречно вести мову про наявність будь-яких цілей, позицій чи поглядів (які можуть бути притаманні лише особистості).

Як зазначалося вище, з позицій сучасної психології, поведінка – це прояви активності живих істот, спрямовані на задоволення наявних у них потреб [7, с. 226]. У звичних умовах життєдіяльності задоволення потреб відбувається без ускладнень і конфліктів не виникає. Має місце активність у межах наявних адаптаційних ресурсів. Конфлікт виникає там, де наявна перешкода задоволенню певної потреби. Відповідно, щоб подолати перешкоду і задовольнити потребу, повинен відбутися вихід за звичні прояви поведінки. Саме поведінка в умовах подолання нехарактерних для повсякденної активності перешкод і отримала втілення в понятті “конфлікт”.

На зв’язок конфліктів із потребами вказують А. Здравомислов [цит. за: 2, с. 21], Л. Ємельяненко [3], С. Ємельянов [4, с. 16], а також Дж. Бертон [цит. за: 9] та деякі інші дослідники даного явища. Але оскільки потреби (як і перешкоди у їх задоволенні) наявні не лише у людей, а властиві всім живим істотам, відповідно, конфлікти мають місце не лише в суспільстві, а й у всій живій природі загалом.

Відтак у найширшому сенсі *конфлікт* – це взаємодія, яка має місце в умовах наявності перешкод для задоволення живими організа-

ми наявних у них потреб. Причому навмисні перешкоди можуть створюватись із боку інших живих істот як того самого виду (ситуація “Два козлики на містку”), так і інших видів, які мають схожі потреби і вимагають для їх задоволення тих самих благ (ситуація “Ворона і лисиця”). Якщо і трапляються перешкоди, що мають іншу природу, то взаємодії між істотами не виникає, але вони можуть спричинювати внутрішні конфлікти (ситуація “Лисиця і виноград”).

Сутність конфлікту можна пояснити на прикладах, аналіз яких слугуватиме найкращим обґрунтуванням даного підходу і ще раз покаже неспроможність попередніх, традиційних визначень сутності даного явища. Для ілюстрації цього твердження наведемо і розглянемо один. Коли левиця вступає у сутичку з антилопою, наявний конфлікт, але його причиною не є розбіжність поглядів, думок, цілей, переконань тощо. Йдеться саме про потреби: потреба у їжі (у левиці), і в безпеці (в антилопи). Причому кожен суб’єкт взаємодії зустрічає перешкоду: левиця – опір антилопи, антилопа – агресію з боку левиці. Можна стверджувати, що така ж ситуація наявна і в людей, і якщо, крім потреб, у конфлікті задіяні ще й їхні інтереси, мотиви, погляди, переконання тощо, то всі вони неодмінно пов’язані з потребами, тобто вбачають певні можливості чи способи або бажання їх задоволення.

Незважаючи на те, що сутність даного явища у природі та в суспільстві однакова, конфлікти, які відбуваються в суспільстві, мають свої особливості. Загалом суспільний конфлікт є проявом боротьби за блага, які необхідні людям для задоволення їхніх потреб. Перешкоди на цьому шляху з’являються, передусім, із боку інших людей, які мають ті ж потреби і претендують на ті ж блага. Саме в суспільстві завдяки наявності у людей великої кількості всеможливих потреб спостерігається найбільша кількість і різноманітність проявів конфліктів.

Стосовно людського суспільства конфлікт – це специфічний різновид поведінки, який має місце у випадку, коли індивід зустрічає перешкоду в задоволенні своїх потреб (із боку самого себе, інших людей або груп).

Отже, оскільки конфлікт – це різновид поведінки, дане явище недоречно розглядати поза теорією поведінки. Звідси слідує, що будь-які визначення конфлікту поза даним підходом не можуть розкрити і пояснити сутність явища (що підтверджує наведений вище огляд відомих визначень). Внутрішній конфлікт може не виявлятися у поведінці, але готує передумови до цього, тобто виступає підготовчою фазою інших різновидів.

Специфіка суспільних конфліктів полягає в тому, що: в їх основі – боротьба за блага, які необхідні людям для задоволення наявних у них

потреб; у ході цієї боротьби одні люди різними способами створюють перешкоди іншим; має місце вихід за межі прийнятих норм поведінки (моралі, етикету, традицій, всеможливих правил та ін.); для ведення конфліктів застосовуються різноманітні суспільні засоби: політичні, економічні, технічні (у т. ч. зброя) тощо і надбання цивілізації; у ході протистояння можливі різні способи вирішення конфлікту, які оцінюються кожним учасником із позицій виграшу/програшу; у результаті суспільних конфліктів відбуваються зміни в суспільстві (причому масштаби змін переважно співвимірні з масштабами конфліктів) та ін.

Негативна роль конфлікту може полягати в тому, що одна зі сторін (або обидві) зазнають втрат, а відповідно і певної шкоди.

Позитивна роль конфлікту може полягати у тому, що у процесі подолання перешкоди відбувається адаптація до нетипових умов середовища (як шляхом зміни умов, так і пристосування до них), освоєння і задіяння нових ресурсів, що розширює можливості життєдіяльності індивіда, групи чи суспільства загалом. Так, наприклад, відомо, що як Перша, так і Друга світові війни мали також певні позитивні наслідки, а саме небувалий розвиток техніки і технологій, які невдовзі були використані в мирних цілях для блага людей.

Таким чином, здійснення аналізу поведінкової теорії конфліктів дозволяє зробити висновки:

1. Оскільки конфлікт – це різновид поведінки, дане явище недоречно розглядати поза теорією поведінки. Не враховуючи сутності поведінки, не можна навести визначення одного з можливих її різновидів, а саме конфліктної поведінки. Відповідно саме поведінковий підхід видається найперспективнішим із точки зору розкриття сутності даного поняття.

2. Конфлікт має біологічну природу і є характерним для всіх живих істот, соціальними можуть бути лише певні різновиди й особливості прояву даного явища. Незалежно від виду конфлікт має певні конкретні прояви поведінки, які можна досліджувати методами, придатними для вивчення поведінки.

3. Причина конфлікту в будь-якому випадку одна й та ж – наявність перешкоди у задоволенні потреб. Конфлікт змушує до подолання наявної перешкоди і відповідно до мобілізації адаптаційних ресурсів, що розширює можливості пристосування, у т. ч. такі нетипові прояви поведінки, як агресія та ін.

4. Оскільки у людей найбільше можливих потреб і можливостей для їхнього задоволення, саме в людському суспільстві спостерігається найбільше можливих конфліктів. Суспільні конфлікти можуть

відбуватися з використанням різноманітних суспільних засобів: політичних, економічних, технічних (у т. ч. збройних) та ін.

5. Наслідки конфлікту можуть бути як позитивними, так і негативними залежно від того, чи вдалося подолати перешкоду і задовольнити наявну потребу. Проте навіть поразка в конфлікті може принести певну користь, якщо змусить шукати нові шляхи задоволення наявних потреб чи уникання перешкод.

Перспективи подальших досліджень полягають у створенні повноцінної та науково обґрунтованої поведінкової теорії конфлікту.

Посилання:

1. *Вінтюк, Ю. В.* Сутність конфлікту з позицій психології поведінки // Від конфлікту до порозуміння: теорія і практика громадянського суспільства : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. — Львів, 2007. — С. 49-52.
2. *Гришина, Н. В.* Психология конфликта. — С.-Пб. : Питер, 2008. — 544 с.
3. *Ємельяненко, Л. М.* Конфліктологія. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : readbooks.com/books/214.html
4. *Емельянов, С. М.* Практикум по конфликтологии. — С.-Пб. : Питер, 2009. — 384 с.
5. *Ительсон, Л. Б.* Типы и уровни приспособительного поведения // Лекции по общей психологии. — Мн. : Харвест; М. : АСТ, 2000. — С. 30-49.
6. *Мещеряков, Б. Г.* Большой психологический словарь / *Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко.* — М., 2003. — 672 с.
7. Психология : учебник / Под ред. *А. А. Крылова.* — М. : Проспект, 1999. — 584 с.
8. *Скібіцька, Л. І.* Конфліктологія : навч. пос. — К. : Центр навчальної літератури, 2007. — 384 с.
9. Соціологія конфлікту // Соціологія : підручник / За ред. *В. М. Пічі.* — Львів : “Магнолія Плюс”, “Новий світ-2000”, 2004. — С. 224-243.
10. *Цибульська, М. В.* Конфліктологія. — М., 2007. — 150 с.
11. *Шамионов, Р. М.* Психология социального поведения личности. — Саратов : ИЦ “Наука”, 2009. — 186 с.

References (transliterated and translated):

1. *Vintiuk, Yu. V.* Sutnist konfliktu z pozytsiy psikhohohiyi povedinky (The essence of the conflict from the standpoint of behavioral psychology). // From conflict to harmony: the theory and practice of civil society : Proceedings of the International Scientific Conference. Lviv, 2007. P. 49-52.
2. *Grishina, N. V.* Psikhologiya konflikta (Psychology of a conflict). St.-Petersburg, 2008. 544 p.
3. *Yemelianenko, L. M.* Konfliktolohiya (Study of conflict). — [Electronic resource]. — Mode of access : readbooks.com/books/214.html.
4. *Emel'ianov, S. M.* Praktikum po konfliktologii (Workshop on conflict study). St.-Petersburg, 2009. 384 p.
5. *Itel'son, L. B.* Typy i urovni prisposobitel'nogo povedenyaya (Types and levels of adaptive behavior). // Lectures on general psychology. Minsk; Moscow, 2000. P. 30-49.
6. *Meshcheriakov, B. G., Zinchenko, V. P.* Bol'shoi psikhologicheskii slovar' (Great psychological dictionary). Moscow, 2003. 672 p.
7. Psikhologiya. Uchebnik (Psychology. Textbook) / Ed. by *A. A. Krylov.* Moscow, 1999. 584 p.
8. *Skibitska, L. I.* Konfliktolohiya. Navch. pos (Study of conflict. Tutorial). Kyiv, 2007. 384 p.

9. Sotsiologiya konfliktu // Sotsiologiya: Pidruchnyk (Sociology of conflict // Sociology : Textbook). / Ed. by V. M. Pich. Lviv, 2004. P. 224-243.
10. Tsibul'skaya, M. V. Konfliktologiya (Study of conflict). Moscow, 2007. 150 p.
11. Shamionov, R. M. Psikhologiya sotsial'noho povedeniya lichnosti (Psychology of social behavior of the individual.). Saratov, 2009. 186 p.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2014

Ю. Винтюк

Поведенческая теория конфликтов: подход к созданию и обоснованию

Рассмотрена проблема выяснения сущности и приведения определения конфликтов с позиций современных научных представлений о поведении. Сделан обзор известных определений конфликта, осуществлен их анализ с точки зрения объяснения сущности данного явления. Рассмотрены известные определения и толкования сущности поведения с позиций разных подходов к изучению данного явления, проанализировано их с точки зрения пригодности для решения поставленного задания. Сделана попытка выяснить, что представляет из себя конфликт с позиций науки о поведении. В результате был предложен подход к созданию поведенческой теории конфликтов, а также сделана попытка осуществить его обоснование. Предложенный подход является перспективным с точки зрения объяснения сущности рассматриваемого явления и его полезности для применения на практике, для решения ряда прикладных вопросов психологии конфликта.

Ключевые слова: конфликт, поведение, сущность явления, определение понятия.

Yu. Vintiuk

Behavioral Theory of Conflicts: Approach to Creation and Substantiation

The article deals with the problem of finding out the essence and giving the determination of conflicts from the behavioral science positions. A review of the known definitions of conflicts is made; they are analyzed from the point of view of the explanation of the essence of the given phenomenon. The known determinations and interpretations of the behavioral essence to the study of the given phenomenon from different approaches positions are considered; they are analyzed from the point of view of fitness for the decision of the task set. An attempt to finding out what a conflict by itself means from the behavioral science positions is made. As a result the approach to creation of the behavioral theory of conflicts was suggested, and also the attempt of its substantiation was made. The offered approach is perspective from the point of view of the explanation of the essence of the phenomenon under consideration, its utility for application in practice and for the decision of the applied questions set of the psychology of conflicts.

Key words: conflict, behavior, essence of the phenomenon, definition of the notion.

Рецензент – кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник І. М. Матійків